

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓

กิเลสเป็นภัย

ผมนะเป็นห่วงใยหมู่เพื่อนเต็มหัวใจ ไม่ได้หวังธรรมดาเหมือนที่โลกหวังกัน จิตผมไม่เป็นอย่างนั้น รับแล้วรับถึงเป็นถึงตายทุกอย่าง การอบรมสั่งสอนในด้านใดที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์ เป็นอุบายวิธีการแก้สิ่งไม่ดีทั้งหลายในจิตใจของผู้มาอาศัยอยู่ด้วย เราทุ่มเทลงเต็มกำลังความสามารถทุกแง่ทุกมุม เราไม่ได้ทำเล่น ๆ ทำจริงทำจังสั่งสอนจริงๆ เพราะกิเลสมีหลายประเภทที่ควรแก้และถอดถอน ประเภทที่รุนแรงทำให้จิตหวั่นไหวอยู่ตลอดเวลาที่มี ประเภทที่หมักหมมอยู่ลึกๆ ก็มี ประเภทที่แสดงอย่างออกหน้าออกตาเห็นได้อย่างชัดเจน จนถึงทำให้จิตให้กายไหวไปตามก็มี

ผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นนักบวชมุ่งต่ออรรถต่อธรรมด้วยการแก้กิเลสอยู่แล้ว จึงไม่ควรเห็นกิเลสประเภทต่างๆ ว่าเป็นของไม่สำคัญ พอที่จะนอนใจ ไม่คิดอ่านเรื่องสติปัญญาที่จะนำมาแก้สิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นภัยต่อตนมาแต่กาลไหน ๆ อยู่แล้ว

ในพระโอวาทของพระพุทธเจ้า เท่าที่นับได้พอประมาณ ๘๕,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี พระองค์ไม่เคยแสดงว่ากิเลสตัวใดไม่เป็นภัยต่อจิตใจของสัตว์โลกเลย เป็นภัยทั้งนั้น เป็นแต่เพียงหนักเบาต่างกัน สิ่งที่เป็นภัยถึงจะหนักเบาต่างกันก็ตาม ก็คือความเป็นภัยต่อเราอยู่นั่นแล เลียนปีกหนามปีก ถูกหอกแหลนหลาวต่างๆ มีความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานไปตามลำดับลำดับของสิ่งนั้นๆ ที่มีพิษภัยต่างกัน แล้วใครจะกล้านำสิ่งนั้นมาทิ่มแทงตนเอง แม้แต่เลี่ยนแต่หนามเล็กๆ ก็ทราบแล้วว่าทำความเจ็บปวดได้ตามกำลังของมัน กิเลสประเภทต่างๆ ที่ฝังจมอยู่ภายในก็มีหลายประเภท ก็ล้วนแต่ทำความทุกข์ทรมานใจเราได้มากน้อยตามส่วนของมันเช่นเดียวกัน

ผู้ปฏิบัติจึงควรสำเหนียกศึกษา ใคร่ครวญจากโอวาทครูบาอาจารย์สั่งสอนและสังเกตพิจารณาความเคลื่อนไหวของจิต ที่เป็นมาเพราะอำนาจของกิเลสผลักดันออกทุกกระยะๆ ผู้ปฏิบัติเพื่อจะแก้พิษภัยออกจากใจ ไม่ใช่มานอนอยู่เฉยๆ จึงเป็นผู้ควรคิดคำนึง เพราะเทศน์นี้เป็นเครื่องประกาศให้โลกและตัวเองทราบว่า เป็นเทศน์ของนักบวชเพียงมาเป็นนักบวชและรับทราบว่าเป็นนักบวชเท่านั้น กิเลสก็ยังไม่หลุดลอยไป เพราะกิเลสมีได้บวชด้วยใครทั้งสิ้น ต้องได้ทำหน้าที่แก้กิเลสประเภทต่างๆ ตามหน้าที่และเทศน์ของตนอีกด้วย

เพราะฉะนั้นเทศน์ของนักบวช จึงมีแต่การฆ่ากิเลสโดยถ่ายเดียว ไม่มีคำว่าสั่งสมกิเลส จะเป็นกิเลสประเภทใด ต้องชำระสะสางออกให้หมด ด้วยความพากเพียรเต็มสติ

กำลังความสามารถ จึงถูกต้องตามเพศ ตามหน้าที่และเจตนาของการบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา อันเป็นสถาบันแก๊กิเลสโดยถ่ายเดียว และถูกต้องตามนโยบายแห่งธรรมที่สอนไว้แล้ว ทั้งถูกต้องตามพระประสงค์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสัตว์โลก เพื่อแก๊กิเลสตัณหาทุกประเภท

หากขัดต่อพระโอวาทที่ทรงแสดงไว้แล้วแม้แต่น้อย นั่นแหละพิษภัยต้องเกิดขึ้นตรงนั้น การขัดแย้งธรรมและขัดแย้งวินัยในแง่ใดก็ตามไม่ใช่ของดี ต้องเป็นข้าศึก ต่อธรรมต่อวินัย และเป็นข้าศึกต่อตัวเองซึ่งไม่ใช่ของดี พระพุทธเจ้าไม่ได้มารับโทษรับคุณอะไรจากพวกเรา เพราะพระองค์พร้อมทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ส่วนพวกเราที่มีกิเลสมักจะสั่งสมได้ทั้งความชั่วและความดี จึงควรสำเหนียกตนอยู่เสมอ รู้สึกตัวอยู่เสมอว่าจะชำระสิ่งไม่ดีทั้งหลายด้วยหลักธรรมอันเป็นเครื่องชำระซักฟอก เพื่อความเป็นคนดีพระดีมีหลักเกณฑ์ภายในใจ

อย่ามองสิ่งอื่นใดหรือเรื่องใด ให้มากไปกว่าหลักธรรมของพระพุทธเจ้า แม้มองสิ่งภายนอกก็ให้มองเพื่อเทียบเคียงเหตุผลเพื่ออรรถเพื่อธรรม น้อมเข้ามาเป็นธรรมเพื่อปราศสอนตนอยู่เสมอ นั่นเป็นความถูกต้อง เพราะธรรมมีอยู่ทั้งภายนอกภายในพิจารณาได้ด้วยกันทั้งนั้น ถ้าพิจารณาเป็นธรรมย่อมเป็นเครื่องแก๊กิเลสได้ด้วยกัน แต่ถ้ามองแบบตรงกันข้าม ก็ขัดแย้งต่อธรรม ก็ดขวางธรรม แล้วก็ย้อนเข้ามา ก็ดขวางและเป็นภัยต่อตัวเอง

ผมพยายามที่สุด ที่จะให้ท่านที่มาอบรมศึกษาทั้งหลายได้รับความรู้ความฉลาดความเข้าใจในวิธีการประพฤติปฏิบัติ ความเคลื่อนไหวไปมาทุกแห่งทุกมุม ถ้าเห็นว่าผิดพลาดจากหลักธรรมวินัยแล้ว ผมรีบแนะนำสั่งสอนหรือดูตว่ากล่าวทันที เพราะถือว่าสิ่งนั้นคือความเป็นภัย การดูตว่ากล่าวจะหนักเบาขนาดไหน ไม่ปรากฏว่ามีภัยในการสอน การให้อุบายแก๊กิเลสที่ผิดนั้นเลย เป็นคุณเป็นประโยชน์โดยถ่ายเดียว นอกจากผู้ฟังซึ่งเคยเชื่อกิเลสจนฝังนึ้ย้อยอยู่แล้ว อาจจะหลงกลอุบายของกิเลส พลิกแพลงความรู้สึกให้ผิดจากความมุ่งหมายของธรรมและการแสดงไปอย่างอื่นเสีย อันเป็นข้าศึกต่อธรรม และเป็นฝ่ายกิเลสเข้าโจมตีธรรมภายในตน ว่าท่านดูตว่ากล่าวด้วยเจตนาไม่ดีเป็นต้น ก็ช่วยไม่ได้

กลมายาของกิเลสนั้น เคยจุดลากจิตใจของสัตว์โลกให้คิดในแง่อันเป็นฝ่ายของมันอยู่เสมอมา ไม่เคยลดละเลยแม้ชั่วระยะพักแรงแรง เพราะฉะนั้นขณะที่ฟังธรรมก็อย่าเข้าใจว่ากิเลสจะไม่แฝงอยู่ภายในการฟังนั้น อุบายวิธีคิดออกแต่ละแง่ละมุมแต่ละขณะของจิต ก็อย่าเข้าใจว่าจะเป็นอรรถเป็นธรรมเสมอไป เพราะกิเลสนั้นแหลมคมมากทั้ง ๆ

ที่เราปฏิบัติธรรมะ ก็เลสก็เคลือบแฝงอยู่ในนั้นด้วยไม่ลดละฝีก้าว คอยตบคอยต้อย คอยจุกคอยลากออกนอกกลุ่มนอกรทางในขณะที่เราผลอยู่เสมอ

ด้วยเหตุนี้เองที่เป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญของผู้ปฏิบัติ ที่ไม่ค่อยปรากฏผล แห่งธรรมเท่าที่ควร นับแต่ธรรมขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุดวิมุตติพระนิพพาน ก็เพราะกิเลส เข้ากีดเข้าขวาง เข้าทำลายธรรมที่ตนกำลังดำเนินอยู่ไม่ให้งอกเงยขึ้นได้ และคอยปิดกั้น ทางเดินเพื่อสันติธรรมอยู่เสมอ แต่เราไม่ทราบได้ก็เข้าใจว่าตนบำเพ็ญธรรม นั่งสมาธิ ภาวนา ความจริงมีแต่เรื่องของกิเลสกลุ่มรุมทำงานของมันอยู่ภายในใจตลอดเวลา เพราะสติปัญญาตามไม่ทัน ในขั้นเริ่มแรกฝึกหัดอบรม

ความผลคืออะไร ถ้าไม่ใช่เรื่องของกิเลสจะเป็นอะไรไป กิเลสพาให้ผล ธรรมไม่ได้พาให้ผล กิเลสพาให้เราโง่เพราะกิเลสมันฉลาด มันทำสัตว์ให้โง่เต็มเป่าจึง หาความฉลาดไม่ได้ เมื่อความฉลาดไม่มี จะว่าเราได้ธรรมที่ตรงไหน คิดในแง่ฉลาดก็ คิดไม่ได้ มีแต่ความโง่ปิดกั้นไว้เสีย เพราะอุปบายความฉลาดแหลมคมของกิเลสมัน เห็นเราอยู่ทุกระยะ ๆ อย่างนี้

หากจะทราบเองถ้าผู้ปฏิบัติได้ยึดหลักธรรม ที่พระพุทธเจ้าหรือครูบาอาจารย์สั่ง สอน เราได้ยินได้ฟังอยู่โดยสม่ำเสมอเช่นนี้แล้วนำไปปฏิบัติ พิจารณาไตร่ตรองเทียบ เคียงกับความเป็นอยู่ภายในใจ และความเคลื่อนไหวของใจ ว่าเป็นไปตามที่ท่านเทศน์ นั้นหรือไม่ หากจิตใจได้ประหวัดเข้ามาสู่ตัวเรา และคิดอ่านไตร่ตรองเทียบเคียงตาม หลักธรรมที่ท่านสอน หรือท่านตำหนักิเลสประเภทใด เราจะทราบโดยลำดับ การจะ ทราบได้ก็เพราะความมีสติ

สติเป็นธรรมประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญอยู่มาก ปัญญาก็เป็นธรรมประเภท หนึ่งซึ่งเป็นคู่เคียงกันกับสติ ธรรมทั้งสองประเภทนี้ต้องทำงานหนัก ไม่ว่าจะอิริยาบถใด แห่งการประกอบความพากเพียร ธรรมทั้งสองประเภทนี้มีความจำเป็นอยู่ตลอด อันดับ แรกก็คือสติต้องมี แม้กำลังเริ่มบำเพ็ญก็ตาม สติเป็นของสำคัญที่ระลึกษาจิตใจให้คง เส้นคงวอยู่กับตัวได้นานหรือตลอดไปได้ ไม่ถูกกิเลสจุกตอกเกล็ดไปเข้าตรอกเข้า ซอย เข้าบ้านเข้าเมือง ตกหลุมตกบ่อ ดังที่เคยเป็นมา การที่จิตเป็นเช่นนั้นคือความ ผลอและแฝงไปด้วยความนอนใจ ความผลอในขณะนั้นเป็นเรื่องของกิเลสพาให้ผลอ ไม่ใช่เรื่องของธรรม มีสติเป็นต้น พาให้ผลอ

ให้ทราบเสียว่ากิเลสกับธรรม เป็นคู่แข่งกันอยู่ภายในใจของเราทุกระยะ ถ้าไม่ คิดไม่แยกแยะจะไม่ทราบได้ ว่ามีกิเลสประเภทใดบ้างซึ่งเป็นข้าศึกต่อใจเราอยู่เรื่อยมา เฉพาะอย่างยิ่งขณะกำลังประกอบความพากเพียรอยู่นั่นเอง ก็ไม่ได้รับผลเป็นที่พอใจ แม้ธรรมขั้นต่ำคือความสงบเย็นใจ ก็เพราะสิ่งเหล่านี้ก็คิดขวางอยู่ทุกขณะจิต เนื่องจาก

มันมีกำลังมาก สติของเรายังไม่พอที่จะต่อต้านกับมันได้ ปัญญายังไม่เกิดจึงไม่รู้กลอุบายต่างๆ ของกิเลสแทรกธรรม สติปัญญาแยกแยะคลี่คลายไม่ทั่วถึง สิ่งเหล่านี้ก็ออกเพ่นพ่านบนหัวใจ ผลของมันก็คือก่อความเดือดร้อนวุ่นวาย ให้ได้รับความทุกข์ความลำบากอยู่ตลอดเวลาไม่เลือกอิริยาบถ เพราะกิเลสผลิตตัวขึ้นมาทุกขณะ ไม่ได้ยินยอมว่าเป็นอิริยาบถใดที่กิเลสไม่ได้ทำงาน นอกจากเวลาหลับสนิทเท่านั้น

นี่ทางของกิเลส หน้าที่ของกิเลสทำงานโดยหลักธรรมชาติ เพราะฉะนั้นการแก้กิเลส ถ้าไม่มีธรรมในหลักธรรมชาติ การดำเนินในหลักธรรมชาติ สติปัญญาในหลักธรรมชาติ ความเพียรในหลักธรรมชาติ จะตามไม่ทันกิเลสเหล่านี้และกิเลสอันละเอียดได้เลย เพราะกิเลสไม่ว่าประเภทใด เป็นความคล่องตัวในการทำงานของตน โดยหลักธรรมชาติเช่นเดียวกันหมด สติปัญญาเราจึงต้องผลิตขึ้นมา เสกสรรปั้นแต่งขึ้นมา กำหนดบังคับบัญชาให้มีขึ้นมาเพื่อรักษาใจมันถึงจะมีขึ้น

ในขั้นเริ่มแรก ปัญญาก็ต้องพยายามหาอุบายคิดในแง่ต่างๆ แม้จะชี้แจงไม่อยากจะคิดก็ต้องหาอุบายคิด เพื่อปัญญาจะได้เคลื่อนไหวปรากฏตัวขึ้นมา และรู้เรื่องของกิเลสเป็นระยะๆ ไป หากยังแก้ไม่ได้ก็รู้ช่องทาง เมื่อรู้ช่องทางแล้ววันหนึ่งแน่นอนที่ปัญญาจะทำลายกิเลสได้โดยไม่สงสัย เพราะความผลิตสติบำรุงปัญญาอยู่โดยลำดับแห่งความพากเพียรไม่ขาดวรรคขาดตอน นี่แหละทางของท่านผู้พ้นทุกข์ท่านทำอย่างนี้

ผู้ดำเนินความพากเพียรขั้นต้น แก้กิเลสขั้นหยาบๆ ปรากฏธรรมขึ้นมาขั้นหยาบๆ และค่อยละเอียดขึ้นไปไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งกิเลสหลุดลอยไปจากใจโดยสิ้นเชิง เหลือแต่วิมุตติธรรมล้วนๆ ประจำใจ ก่อนจะถึงวิมุตติหลุดพ้น ท่านต้องผ่านความทุกข์ความลำบาก และผ่านกลมายาของกิเลสทุกประเภท ถึงจะนำมาพูดได้ถูกต้องแม่นยำตามความจริงของมัน นี่เราเรียนวิชาในตัวเอง ก็คือให้รู้เรื่องกลมายาของกิเลสที่เกิดและมีอยู่กับตน ด้วยอุบายของสติปัญญาเป็นขั้นๆ ถึงจะตามกันทัน หากไม่รู้ตามกันไม่ทัน มีแต่กิเลสเหยียบย่ำทำลายอยู่ทุกแห่งหน ไม่เลือกกาลสถานที่ จะหาบรรณาการหรือความสงบเย็นใจมาจากไหน

ความชี้แจงชี้คร้านอ่อนแอเหล่านี้ เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวลจงพากันทราบไว้ ความมั่งง่าย ความโยกคลอนเอนเอียง มีแต่กิเลสต่อบต่อให้เอนให้เอียง ให้ล้มลุกคลุกคลานทั้งนั้น ไม่ใช่ธรรมเป็นผู้พาให้เป็นเช่นนั้น จงพากันทราบว่าเวลานี้กิเลสกำลังทำงานในตัวเราอย่างออกหน้าออกตา ซึ่งๆ หน้านักปฏิบัติ คือเราแต่ละรายๆ จงทราบไว้เสียแต่บัดนี้ อย่าเข้าใจว่ากิเลสไม่ได้ทำงานบนหัวใจเรา ในขณะที่กำลังประกอบความเพียรระฆ่ามัน ในขณะเดียวกันนั้นกิเลสก็ฆ่าธรรมและฆ่าตัวเราไปด้วยในตัวโดยไม่รู้สีก

อุบายของธรรมที่จะให้ทราบกลอุบายของกิเลส จึงต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่ง ในขั้นเริ่มแรกสำคัญมาก เพราะงานยังไม่เคยเห็นผลพอจะเพิ่มกำลังใจให้เข้มแข็งในความเพียร อย่าหวังอย่าหวังอย่าเสียดาย กิเลสไม่ได้ให้สารคุณอันใดแก่เรา ความซึ่เกียจความอ่อนแอไม่ให้สารประโยชน์อันใด เราเคยซึ่เกียจเคยอ่อนแอมามากและนานเพียงไรแล้ว จงเอามาบวกลบคุณหารกันเพื่อทดสอบผลได้ผลเสียของตัวกับกิเลส นักปฏิบัติไม่คิดไม่เทียบเคียงเหตุผลต้นปลายให้รู้ดีรู้ชั่ว รู้หนักรู้เบาในสิ่งเหล่านี้แล้ว จะดำเนินธรรมเพื่อความสงบเย็นใจไปไม่ได้ จึงควรคิดแต่บัดนี้ อย่าให้เสียเวล่ำเวลา ตายเปล่าๆ ไม่เกิดประโยชน์ ผ้าเหลืองอยู่ที่ไหนก็มี ตลาดร้านค้ายังไม่อด นั้นเป็นเครื่องหมายของเพศนักบวช ไม่ใช่เป็นผู้ฆ่ากิเลส นอกจากความเพียรของเราเอง จงเป็นผู้นักแน่นในความพากเพียร เพื่อหักงกรรมของวิฆัจฉาให้ขาดสะบั้นลงจากใจจะหายห้วง

เราได้ดำเนินมาเต็มสติกำลังความสามารถแล้ว จึงกล่าวพูดได้อย่างเต็มปากว่า ไม่มีงานใดที่จะลำบากยากเย็นเข็ญใจถึงเป็นถึงตาย ยิ่งกว่างานต่อสู้กับกิเลสเพื่อชัยชนะ งานนี้เป็นงานหนักอยู่มากสำหรับเราผู้เป็นคนหยาบ แต่ใครจะหยาบก็ตามละเอียดก็ ตามพึงทราบว่ ความซึ่เกียจความมักง่ายอ่อนแอไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่ทางแก้กิเลสอย่าหวังเอาไว้ มันเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ เพื่อพอกพูนทุกซึ่ไม่สงสัย

ใครจะหยาบละเอียดแค่ไหน นิสสัยวาสนามีมากมีน้อยเพียงไร จงยกตนให้เหนือกิเลสประเภทต่าง ๆ ด้วยความเพียร จะจัดว่าเป็นผู้มีวาสนาบารมีเต็มหัวใจด้วยกัน หากไม่มีความเพียรเป็นเครื่องแก้ อย่งไรก็นอนกอดवासนาที่เต็มไปด้วยกิเลสตัวหยิ่ง ๆ อยู่นั้นแล บางก็ฟาดมันลงไปให้แหลกละเอียด หนาก็ฟาดมันลงไปให้แหลกเหมือนกันหมด จะสมนามว่าเป็นนักรบนักปฏิบัติเพื่อกำจัดสิ่งที่เป็นข้าศึกออกจากใจโดยแท้

การแก้กิเลสนี้เป็นหลักใหญ่ของนักบวชปฏิบัติ เอาให้หนักแน่นมั่นคงต่อทุกสิ่งทุกอย่าง จริงทุกอย่างไม่ว่าการถอดการถอน ไม่ว่าจะการบำเพ็ญ มันเป็นเกลียวเดียวกันไปด้วยกัน พยายามถอดถอนก็คือการพยายามบำเพ็ญกำลังความดีเพื่อแก้กิเลสนั่นเอง อันเดียวกัน อยู่ในขณะจิตอันเดียวกัน นี้เพียงสมาธิคือความสงบก็จะเป็นไปไม่ได้ เราหวังมรรคผลนิพพานที่ไหนกัน พระเรามีหน้าที่อันเดียวกันนี้แท้ ๆ ทำงานอันนี้ไม่เห็นผล งานหยาบ ๆ เพียงเพื่อจิตสงบบ้างเท่านั้นยังไม่เห็นผล เราจะหวังเอาอะไรที่วิเศษวิโส ยิ่งกว่านี้ได้ มันเป็นไปไม่ได้นะ ถ้าไม่ตั้งหน้าตั้งตาเข้มแข็งเสียแต่บัดนี้ เอาให้เห็นคำว่าสมาธิเกิดขึ้นที่ใจ อันเป็นความจริงประจักษ์ตน

สมาธิที่ท่านกล่าวไว้ในตำรับตำรานั้น คือชื่อของสมาธิ สมาธิที่แท้จริงนั้นจะเกิดขึ้นภายในจิตดวงกำลังฟุ้งซ่านวุ่นวายอยู่ด้วยอำนาจของกิเลสทั้งหลายเวลานี้แล้ว เพราะ

อำนาจแห่งความเพียร มีสติเป็นเครื่องยืนยันรับรองที่จะยังความสงบทุกชั้นให้เกิดขึ้นได้ เพราะเป็นธรรมเครื่องยืนยันรับรองมาแต่ไหนแต่ไรอยู่แล้ว ไม่มีคำว่าล้าหลังกิเลส ล้าสมัยต่อกิเลส ถ้านำมาใช้ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยสมกับเป็นนักปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสอย่างแท้จริง นอกจากอยู่เฉยๆ อย่างไม่มีสาระภายในตัวเท่านั้น สติปัญญาก็ไม่เกิดและไม่เป็นประโยชน์อะไรสำหรับรายเช่นนั้น

จงทราบเสมอว่ากลุบายของกิเลสทุกประเภทแหลมคมด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีกิเลสตัวใดที่ทื่อๆ ท่าๆ เชื้อๆ ซ่าๆ เซอะๆ ชะงๆ งกๆ งั้นๆ อืดอาดเนือยนายเหมือนเรา เรายังเมื่อถูกกิเลสครอบแล้วมันเชื่อมันซ่า มันเป็นทุกสิ่งทุกอย่างแบบ กุสลา ธมฺมา ออกระอาถอยหลังนั้นแล กิริยาที่แสดงออก มันเป็นลวดลายของกิเลสทั้งหมด จะไม่ให้กุสลา ธมฺมา กลัวได้อย่างไร ก็ประเภทบอกบุญไม่รับนี่ นักปฏิบัติเราตีแต่เที่ยว กุสลา ธมฺมา ให้คนตายนั้นแล แต่ไม่สนใจ กุสลาให้ตัวเอง มันจะฉลาดทันกิเลสได้อย่างไร มีแต่กิเลสตามเหยียบย่ำทำลายเอาๆ จนชี้แจงทำลาย เพราะกิเลสแหลมคมมาก แต่ทำมนุษย์ทำสัตว์ให้โง่มาก ทำมนุษย์และสัตว์ให้อ่อนแอมาก ให้เกียจคร้านมาก นอนแล้วไม่สนใจตื่น เหมือนว่านอนคอยกิเลสไป กุสลา ธมฺมา ให้

คิดดูซิว่าเรารักธรรมนะ รักตรงไหนกันแน่ ดูๆ มีแต่เรื่องของกิเลสล้อมหน้า ล้อมหลังจนแทบมองไม่เห็นตัว กิเลสทำให้เราเกียจคร้านอ่อนแอ ส่วนกิเลสไม่ได้อ่อนแอไม่ได้ชี้แจงชี้คร้าน ทำงานอยู่บนหัวใจสัตว์โลกได้ตลอดเวลา ตัวกิเลสไม่มีอะไรจะเทียบมันแหละ ความเฉลียวฉลาดความรอบตัวของมัน เพื่อกุมอำนาจให้สัตว์โลกอยู่ในเงื้อมมือของมัน มันเองอยู่บนหัวใจสัตว์ หัวใจเรา และทำสัตว์ทำเราให้โง่ต่อเพลงของมัน ฉะนั้นการเกิดการตายจึงมิใช่สาเหตุมาจากความฉลาด แต่มาจากความโง่ต่อเพลง อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา พาให้มาเกิดมาตาย

เวลานี้เป็นอย่างไร จิตของเราโง่หรือฉลาด ถ้าจิตโง่ เราจะว่าอะไรพาให้โง่ถ้าไม่ใช่กิเลสพาให้โง่ แล้วเรายังต้องการอยากโง่อยู่ได้อำนาจของมันอยู่อีกหรือ อำนาจของมันที่พาให้เป็นมานั้น เราก็ทราบได้พอควรจากความจำในตำรา ยิ่งแต่ความจริงที่เรายังเข้าไม่ถึงเท่านั้น ป่าซ่านับไม่ได้ในตัวของเราคนเดียวนี้ เรื่องตายเกิด ๆ ติดต่อกันมาโดยลำดับลำดับที่ผ่านมาแล้วจะนับได้หรือไม่ได้ก็ตาม ขอให้ประมวลมาพิสูจน์ในตัวเอง ด้วยการปฏิบัติเถิด ความเคยเป็นมากก็ปักก็กลับ จะมารวมอยู่ในวงปัจจุบันธรรม คือจิตดวงนี้ทั้งนั้น ไม่มีที่อื่นเป็นที่พิสูจน์ ไม่มีที่อื่นเป็นที่ยืนยันเรื่องความเกิดตายของสัตว์โลกว่าเป็นมาเพราะเหตุใด จะทราบได้ในวงปัจจุบันแห่งจิตตภาวนา ว่าเป็นมาเพราะอำนาจแห่งกิเลสต้นหาอาสวะ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา เป็นต้น ที่ฝังอยู่ในปัจจุบันจิตนี้ ไม่สงสัย

นี่คือตัวเหตุตัวการสำคัญ พระพุทธเจ้าท่านพูดค้นคลี่คลายสิ่งเหล่านี้ด้วยภาคปฏิบัติ โดยทางสติปัญญาไม่หยุดหย่อนทอดยอลดละ จึงสามารถรู้ความจริงทั้งกิเลสประเภทต่างๆ ทั้งความบริสุทธิ์ที่ขาดจากกิเลสอาสวะ และขาดจากภพจากชาติแล้วโดยประการทั้งปวง ดังท่านกล่าวไว้ใน อัมมจักกัปปวัตตนสูตร นตฺถิทานิ ปุณฺณโก บัดนี้ความเป็นอีกเกิดอีกของเราไม่มีแล้ว แต่ก่อนท่านได้มาประกาศเมื่อไร ก็เพราะไม่ทราบเงื่อนสายปลายเหตุเหมือนเราๆ ท่านๆ นี้ แล้วจะเอาความจริงมาพูดให้ถูกต้องได้อย่างไร

เพราะฉะนั้นการพิสูจน์เรื่องกิเลสประเภทต่างๆ ที่พาให้สัตว์เกิด-ตายซึ่งรวมอยู่ในจิต ต้องพิสูจน์ที่จิตด้วยการปฏิบัติ จะรู้ชัดเห็นชัดว่าที่เคยเกิดเคยตายมาตั้งกัปตั้งกัลป์นั้น ล้วนเป็นสาเหตุไปจากกิเลสอวิชานี้ทั้งสิ้น ดังที่ท่านสอนไว้ในธรรมนั้น เราฟังเพียงงูๆ ปลาๆ จิตใจนั้นไม่ยอมเชื่อหรือไม่เชื่อ เพราะกิเลสไม่ให้เชื่อ กิเลสมันกุมอำนาจไว้หมด สิ่งที่เคยเป็นมาอย่างไรที่ควรจะเห็นโทษของสิ่งเหล่านั้น ก็จะเป็นเหตุให้ห่างเหินจากกิเลส จากอำนาจของกิเลสไป กิเลสไม่ยินยอมต้องครอบเอาไว้หมด

ความจริงสัตว์เคยเกิด-ตายมาก็ภพก็ชาติ เกิดมาเพราะอำนาจของกิเลสตัณหา และรับความทุกข์ความทรมานหนักเบาเล็กน้อยเพียงไร ก็จิตนี้เป็นตัวสำคัญและเคยแบกเคยหามทุกข์หาประมาณไม่ได้มานานแล้ว แต่กิเลสไม่ยอมให้รู้ให้เห็นสิ่งเหล่านี้พอจะเห็นโทษแห่งความเป็นมาของตน และพยายามถอดถอนตนออกด้วยอุบายต่างๆ สุดท้ายก็มายอมจำนนต่อกิเลสอย่างสนิทใจและเปิดเผย อย่างหน้าด้านไม่อายความจริงก็มี ว่าตายแล้วสูญ เป็นเรื่องของใครที่พูดนี้ ออกมาจากอะไรถึงมาพูดได้อย่างนี้ ถ้าไม่ออกมาจากกิเลสตัวปิดบังอย่างมืดมิดปิดทวารนั้นจะมาจากที่ไหนกัน

ความเคยเกิดเคยตายชนิดไม่มีอะไรห้ามให้หยุดได้ เพราะกระแสวิภวัญญะภายในใจมีกำลังมากเกินกว่าอะไรจะห้ามได้ จึงต้องมาเกิดเพราะเชื้อและวิบากต่างๆ ผลักไสมา ถึงขนาดนั้นยังว่าตัวสูญตายสูญเข้าไปอีก นี่เก่งใหม่กิเลสเหยียบย่ำหัวใจคน จนพลิกฝ่ามือเป็นหลังมือไปได้ ตัวเคยเกิดเคยตายมาหยกๆ ยังว่าตัวสูญตายสูญจริงๆ ที่ตัวเกิดตัวตายก็อยู่กับตัว ตัวไม่สูญก็อยู่กับตัวนี้ กิเลสมันยังกลับตาลปัตรธรรมของจริงไปได้ ไม่ให้รู้เหตุรู้ผลต้นปลายที่เคยเป็นมาของตนบ้างเลย มันยังพร่ำสอนละเอียดแยกคายต่อไปอีกว่า เกิดมาชาติเดียวจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ บุญไม่มีบาปไม่มี นรกไม่มีสวรรค์ไม่มี นี่แหละคือตัวเทวทัตใหญ่ มันตั้งฐานทัพทำลายอยู่ในจิตของเราเนี่ย เราไปกลัวอะไรนักเรื่องเทวทัตโน้น เรื่องของท่านต่างหากพระเทวทัต เรื่องของเราที่เป็นเทวทัตต่อตัวเอง ทำลายตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทำไมไม่คิด ทำไมไม่ดู ทำไมไม่แก้ไม่ทำลายมัน ให้ปัญหาโลกแตกธรรมบรณีย์หมดไปจากใจ จะไม่มีศัตรูคู่อริอีกต่อไป

เอาชิ พาดฟันกันลงไปในภาคปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงรู้ด้วยเหตุผลโลกไต่
 ประทานไว้หมดแล้วทางฝ่ายเหตุ คือวิธีดำเนินขุดค้นด้วยภาคปฏิบัติ ขุดค้นลงไป เริ่ม
 ต้นตั้งแต่สมาธิภาวนา ว่าสมาธิก็ให้เห็นตัวจริงของสมาธิภายในใจ ไม่อยู่ที่ไหนไม่อยู่ใน
 ตำรา ไม่อยู่ที่ดินฟ้าอากาศ ไม่อยู่ที่ดินน้ำลมไฟ แต่อยู่ที่ใจสงบลงที่ใจด้วยอำนาจแห่ง
 การอบรมหรือการฝึกฝนทรมาณ คือการภาวนานี้เป็นสำคัญ

เมื่อสติตั้งตัวได้ไม่พลั้งเผลอ มีความจดจ่อต่อเนื่องกันอยู่เสมอ ไม่ยอมให้ขณะ
 จิตใดที่จะเพ่นพ่านออกไป ด้วยอำนาจของกิเลสผลักดันให้ออก มีเฉพาะอารมณ์ที่เป็น
 ธรรมบทปริกรรมเครื่องยึดของจิตเท่านั้น ให้จิตได้ยึดอารมณ์นั้นเป็นที่พักพิงเพื่อสั่งสม
 กำลังความสงบ

ถ้ากำหนดอานาปานสติ ก็ให้รู้ลมเข้าลมออกจริง ๆ ด้วยสติ ไม่จำเป็นต้องตามลมเข้า
 ไปตามลมออกมา เพียงแต่มีสติรู้อยู่กับลมที่สัมผัสเข้า-ออก ขณะที่ลมเข้าก็รู้ลมออกก็รู้
 มีสติบังคับอยู่ที่ประตูแห่งลมออกลมเข้านั้นเท่านั้น จิตจะผินไปไหนได้เมื่อถูกบังคับ
 ด้วยความเอาจริงเอาจัง ไม่ให้จิตคิดเลลโล่ไปกับอารมณ์ต่าง ๆ ให้อยู่กับที่ตั้งลมอันจะ
 ให้เกิดความสงบ คือคำปริกรรมหรือลมหายใจเท่านั้น จิตจะต้องหยั่งเข้าสู่ความสงบ
 เห็นองค์ของสมาธิได้อย่างแท้จริงภายในใจ ดวงที่เคยวุ่นวายมานานักต่อนักนี้โดยไม่ต้อง
 สงสัย

นี่คือวิธีการพิสูจน์หาความจริงภายในตัวเรา จงพากันพิสูจน์จะทราบความจริง
 ไปโดยลำดับ ธรรมพระพุทธเจ้าไม่เคยโกหกผู้ใด นอกจากกิเลสจอมโกหก มันจึงโกหก
 ไม่หยุดไม่ถอย จงเห็นโทษของมันด้วยการพิจารณาเห็นความจริง เรากำลังปฏิบัติเพื่อ
 สมาธิเพื่อปัญญาเพื่อวิมุตติหลุดพ้น กิเลสมันโกหกอยู่ในร่องรอยอันเดียวกันนั้นแล
 ฉากเดียวกันนั้นแล ว่าสมาธิจะไม่มี สมาธิจะไม่เกิดบ้าง ปัญญาไม่มี ปัญญาไม่เกิดบ้าง
 มรรคผลนิพพานหมดสมัยไปนานแล้ว อย่าพากันทำให้ลำบากเปล่าบ้าง หมดความ
 สามารถอำนาจวาสนาไม่มีบ้างเป็นต้น กิเลสมันลบล้างอย่างนี้ โกหกอย่างนี้ จงพากัน
 ระวังอย่าให้เสียเปรียบมันอีก

เอาให้เห็น ลบล้างกิเลสเหล่านี้ออกให้ได้ด้วยความพากเพียรอย่างเข้มแข็ง
 บังคับบัญชาด้วยสติให้ดี ทำไมจะไม่รู้ พระพุทธเจ้ารู้มาแท้ ๆ สาวกทั้งหลายรู้มาแท้ ๆ
 เป็นมาแท้ ๆ ด้วยสมาธิเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ทำไมเราจะไม่รู้ จิตแท้ ๆ เป็นผู้จะรับรอง
 ธรรมทั้งหลาย ไม่ว่าสมาธิธรรม ปัญญาธรรม วิมุตติธรรม นอกเหนือไปจากจิตจากสตินี้
 ไปไม่ได้เลย

การบำเพ็ญของเราที่บำเพ็ญโดยถูกทางอยู่แล้ว ทำไมจะรู้ไม่ได้ เมื่อสมาธิปรากฏ
 เป็นความสงบขึ้นมาให้เห็นอย่างประจักษ์ ต้องหายสงสัยทันที ว่าสมาธิอยู่ที่ไหนแน่ อยู่

ในตำรับตำราหรืออยู่ดินฟ้าอากาศแบบลมๆ แล้งๆ ที่ไหน จะหมดปัญหาไปทันที เพราะความสงบประจักษ์อยู่กับใจดวงสงบสุขนี้แล้วเวลานี้

ความสงบมีหลายชั้นหลายภูมิ เมื่อทำลงไปโดยสม่ำเสมอ ความสงบนี้จะละเอียดลงไปโดยลำดับๆ จนกระทั่งแนบแน่น ท่านให้ชื่อว่า ชณิกสมาธิ อุปะจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ นั่นเป็นชื่อ ขอให้เป็นชั้นภายในใจเถิด จะไม่มีชั้นใดภูมิใดก็ตามเจ้าของจะรู้เอง เช่นเดียวกับการรับประทานอาหาร พอเริ่มรับประทานก็จะรู้รสเปรี้ยว หวาน เผ็ด เค็มต่างๆ ภายในชีวหาประสาทของผู้รับประทานโดยไม่ต้องไปถามใคร ความอึดหนาสำราญก็ค่อยติดตามกันมา ปรากฏขึ้นมาภายในตัวเอง จะไม่มีชั้นมีภูมิก็ตาม หากรู้ภายในตัว เผ็ดก็รู้ เค็มก็รู้ เปรี้ยวหวานก็รู้ ความอึดหนาสำราญในธาตุชั้นนี้เพราะการรับประทานมากน้อยเพียงไรก็รู้ รู้ไปตลอดจนถึงความพอตัวแล้วในอาหารทั้งหลายก็หยุดเอง จำเป็นอะไรจะต้องไปตั้งชื่อตั้งนามว่า อึดขนาดนี้เป็นชั้นนั้น อึดขนาดนั้นเป็นชั้นนั้นๆ จำเป็นอะไรจะต้องไปตั้งชื่อตั้งนาม เพราะความจริงอยู่กับความจริงของผู้สัมผัสรับรู้ต่างหาก หลักระรรรมชาติมีอยู่ อยู่กับหลักระรรรมชาติ รู้ตามหลักระรรรมชาติก็พอกันแล้ว นี่ก็เหมือนกัน เรื่องของสมาธิ ให้รู้ตามหลักระรรรมชาติของสมาธิที่เกิดขึ้นภายในใจของตนด้วยวิธีการที่ถูกต้อง

เมื่อสมาธิความสงบตัวปรากฏขึ้นมา นั่นแลเป็นพื้นฐานหรือเป็นเสปียงเครื่องสนับสนุนปัญญา ให้ทำงานได้อย่างคล่องตัวหายกังวล เวลาที่จิตไม่มีความสงบเลย จะพาพิจารณาทางด้านปัญญามันกลายเป็นสัญญาไปเสีย เพราะอำนาจของกิเลสจูดลากไปใครจะไปรู้รอบเรื่องของกิเลสกับเรื่องของธรรมยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นจึงสอนให้อบรมสมาธิให้เกิดให้มี จิตใจจะได้สงบ จิตใจสงบแล้วย่อมอึดตัวในชั้นนี้ แล้วพาทำงานด้วยการคิดค้นในสิ่งต่างๆ ใจก็ตั้งหน้าตั้งตาทำให้ไม่ฝ่าฝืนไปไปตามกิเลสถ่ายเดียว ดังที่เคยเป็นมาเมื่อคราวที่จิตยังไม่สงบ และเห็นเหตุเห็นผลไปตามปัญญาโดยลำดับลำดับ นั่นคือการก้าวออกทางด้านปัญญาด้วยสมาธิชั้นนั้นๆ เป็นพลังหนุนเพื่อปัญญาชั้นนั้นๆ

เมื่อจิตละเอียดเข้าไป ปัญญาก้าวไปเห็นเหตุเห็นผลของสภาวะธรรมคือ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ซึ่งเต็มอยู่ภายในร่างกายและชั้นห้าของเราเอง และกระจายไปทั่วโลกธาตุ เต็มไปด้วย อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ไม่มีเกาะไม่มีดอนไม่มีที่ยกเว้น ขึ้นชื่อว่าแดนสมมุติแล้วต้องเป็นแดน อนิจจัง ทุกขัง อนตตาเต็มไปหมด เห็นประจักษ์หรือซึ่งด้วยปัญญาของเราแล้ว จะสงสัยอะไรอีก แม้จิตจะยึดมั่นหนาแน่นกว่าภูเขาทั้งลูกมันก็ถอนตัวออกมาได้ อันอุปาทานความยึดมั่นมันเกิดขึ้นจากความเสกสรรปั้นแต่งตามความสำคัญผิดของกิเลสต่างหาก

เมื่อปัญญาได้หยั่งลงไปถึงไหน ก็ถือว่าการทำงานกิเลสไปถึงนั้น และทำลายอุปาทานในขณะเดียวกัน จนถอนตัวออกมาได้ เอ้า เมื่อจะพูดถึงเรื่องอสุภะอสุภังความปฏิภูลโสโครก ก็ดูรูปร่างกายนี้มีตรงไหนที่สดสวยงดงาม มีแต่ความเสกสรรปั้นยอดตามกลมายาของกิเลสทั้งมวล ความจริงไม่ปรากฏ แยกแยะถอยหน้าถอยหลัง ตลบตบทวนด้วยความสนใจอยากรู้อยากเห็นความจริง ไม่สนใจกับสิ่งใดนอกไปจากงานของตนที่กำลังทำอยู่เวลานั้น ในโลกมีงานอันเดียวนี้ ย่นจิตเข้ามาตรงนี้ให้รู้ พิจารณาจุดไหนให้มีเจตนาจดจ่อ มีสติควบคุม ไตร่ตรองเทียบเคียงกับหลักความจริงในจุดนั้น อย่าให้สติเคลื่อนคลาด เช่น อสุภะอสุภัง มันเป็นอสุภะจริงไหม เทียบลงไปให้ซึ่งเพราะความจริงก็เป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว เป็นแต่กิเลสตัวจอมปลอมมันเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ว่าเป็นของสวยงาม ว่ามันเป็นของจริงยังยืน ว่าเป็นตนเป็นของตนไปเสียหมด เมื่อพิจารณาตามธรรมด้วยปัญญาชอบแล้ว มันไม่มีคำว่าสวยงาม ไม่มีคำว่าจริงยังยืน ไม่มีคำว่าเป็นตนเป็นของตน มันเหลวไหลทั้งเพ หากความจริงไม่มี

กลมายาของกิเลสมันไปแฉนี้ ความจริงของธรรมไปแฉนั้น เดินสวนทางกัน จงนำสติปัญญาไตร่ตรองให้ถึงความจริงของธรรม ปัญญาเท่านั้นจะสามารถคลี่คลายสิ่งจอมปลอมทั้งหลายเหล่านี้ ให้ลงสู่ความจริงอันดั้งเดิมได้ เช่น ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นของดั้งเดิม คั่นลงไป จากอสุภะอสุภังนี้แล้ว จะกลายลงไปเป็นธาตุ เมื่อกลายลงไปเป็นธาตุอย่างชัดเจน ไม่ว่าภายนอกภายในเป็นธาตุไปหมด เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนตตาไปหมด จะไปยึดไปถือสิ่งใดที่นี้ ก้าวเดินอย่างนี้ เดินปัญญา ตามอุปายที่อธิบายผ่านมาแล้วนั้น

ปัญญาขึ้นใดก็ตาม สติต้องติดแนบไปด้วยกัน สติกับปัญญาเป็นคู่เคียงกันอย่างสนิท แยกกันไม่ออก เบื้องต้นสติต้องไปก่อน พอพยายามผลิตปัญญาขึ้นมาแล้วสติเป็นพี่เลี้ยงปัญญาตามกันไป พอถึงขั้นเต็มกำลังทั้งสติทั้งปัญญาย่อมกล้าหาญชาญชัยต่อการทำหน้าที่ของตน ปราบกิเลสตัดมหาอาสวะประเภทต่างๆ ไม่มีคำว่ากลัวว่าถอย นอกจากรูดหน้าทำเดี๋ยว สติปัญญาเป็นเหมือนเชือกที่พันกันเป็นเกลียวเดียว กลมกลืนกันไปเลย ไม่มีแยกกันเหมือนแต่ก่อน

เอ้า ที่นี้กิเลสตัวไหนจะมาเพ่นพ่านอวดอำนาจาสนาเหมือนแต่ก่อน คำว่าสมาก็สลัดปิดทิ้งหรือปราบปรามความฟุ้งซ่านรำคาญออกไป ความโง่เขลาเบาปัญญา ที่เคยสำคัญมั่นหมายว่าธาตุชั้นนี้ เป็นแห่งแห่งทอง เป็นทองทั้งแท่ง ก็แยกจากกันไปหมดแล้ว ตามความจริงมันจะเป็นทองทั้งแท่งไปได้อย่างไร เป็นของสวยของงาม เป็นของมีคุณค่ามีราคาได้อย่างไร ปัญญากำหนดจดจ่อลงไป คลี่คลายลงไปจนถึงความจริงเต็ม ส่วนของรูปกาย อันไหนมีราคาเล่า มีแต่กองอนิจจัง ทุกขัง อนตตา เต็มชั้นเต็มหัวใจ

เต็มโลกธาตุ อันไหนเป็นสิ่งที่น่ายึดน่าถือ น่าเกาะ น่ารักใคร่ชอบใจ น่าอาลัยเสียดาย มีที่ตรงไหน

ปัญญาคลี่คลายดูหมดแล้ว มันหมด ไม่มีที่อาลัยเสียดาย ใจก็ถอนตัวเข้ามา รูปร่างกายของเราที่เคยยึดมั่นถือมั่นหนักยิ่งกว่าภูเขา มันก็ถอนตัวออกมา จากนั้นก็พิจารณาเวทนา เมื่อกายนี้พิจารณาได้อย่างชัดเจนซ้ำของคล่องแคล่วทุกอย่างแล้ว มันก็ปล่อยของมันเองไม่ต้องบอก ขอให้ปัญญาได้หยั่งถึงความจริงเต็มที่เถิด ในขั้นใดก็ตามขั้นรูปธรรมมันก็ปล่อยของมันได้อย่างเต็มที่ ปล่อยได้เต็มสติกำลังของปัญญาที่รู้นั้นแลนี้เป็นขั้นหยาบคือรูปขั้นนี้ ขอสรุปเพียงเท่านี้

ชั้นละเอียด คือ เวทนา สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา มีได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่สำคัญใจเป็นผู้หลงเป็นผู้ไปยึด พิจารณาให้เห็นตามความจริงของมัน เวทนาปรากฏขึ้นมาก็เป็นความจริงอันหนึ่งของมันเท่านั้น ตามหลักธรรมชาติแล้ว ถ้าไม่ใช่กิเลสเข้าไปเคลือบแฝงไปบังคับบัญชาให้ว่าเวทนาคือ สุขเป็นเรา ทุกข์เป็นเรา อุเบกขาเป็นเราเป็นของเรา และสร้างกองทุกข์ขึ้นมาจากภายในจิตใจอีกเท่านั้นก็ไม่มีความทุกข์ทางใจ ปัญญาจะต้องหยั่งลงถึงความจริงเป็นลำดับ

เมื่อสติปัญญาหยั่งทราบความจริงแล้ว เวทนาจึงสักระยะว่าเวทนา ดังที่ท่านอธิบายไว้แล้วในสติปัญญาอันไม่ผิดไปไหนเลย เป็นความจริงล้วนๆ แต่เราไปฝืนความจริงทั้งหลาย เพราะกิเลสพาให้ฝืนพาให้เหยียบย่ำทำลายความจริง เพราะกิเลสเคยเห็นอำนาจของใจ จึงต้องจุดลากจิตใจไปในทางผิด และเหยียบย่ำทำลายความจริงนั้นๆ โดยไม่รู้ตัวว่าเหยียบย่ำทำลาย นี่คือตัวจอมปลอมที่จิตเคยเชื่อมั่น ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติจำต้องใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างละเอียดแยกคาย จึงจะพบความจริงตามหลักธรรมท่าน

การคลี่คลาย การพิจารณาทางด้านปัญญาก็เพื่อแก้สิ่งจอมปลอมทั้งหลาย สิ่งป็นเกลียวกับธรรมคือความจริงล้วนๆ ออกโดยลำดับ จิตจะเปิดเผยตัวเองขึ้นอย่างชัดเจน ความยึดมั่นถือมั่นภายในร่างกาย เมื่อพิจารณาจนถึงขั้น อนิจจัง ทุกข์ อนัตตา อย่างซึ่งภายในใจแล้ว จะยึดถือไว้ไม่ได้ จะสลัดอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นภายในร่างกายนี้ออกโดยสิ้นเชิง รู้ประจักษ์กับจิต กาย เวทนา ก็สักระยะว่าเกิดขึ้นตั้งอยู่ตามธรรมชาติของมัน เป็นความจริงแต่ละอย่างๆ กายก็ไม่ทราบความหมายของทุกขเวทนาหรือสุขเวทนา อุเบกขาเวทนา เวทนานั้นจะเป็นสุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา ก็ไม่ทราบความหมายของตนและไม่ทราบความหมายของกายของใจ เป็นแต่ธรรมชาติที่ปรากฏขึ้นตามหลักความจริงของตน แล้วก็ดับไปตามธรรมชาติของมัน

ถ้าจิตมีสติปัญญารอบตัวอยู่แล้ว จะพิจารณา รู้แจ้ง เห็นจริง ในความจริงทั้งหลาย ทั้งส่วนภายในส่วนภายนอกทั้งสาม แยกตัวออกโดยลำดับๆ ส่วนสัญญา สังขารไม่ต้องพูด มันก็เป็นอาการเหมือนกันนั่นแหละ เกิดขึ้นแล้วดับไป มันเป็นกองไตรลักษณ์ทั้งหมด คือ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา และเบิกออกๆ จิตถอยตัวเข้ามา การพิจารณาก็แคบเข้าไปๆ เพราะสิ่งใดที่พิจารณา รู้แจ้ง เห็นจริง แล้วมันปล่อยเอง จะพิจารณาเพื่ออะไรอีก ก็รู้แล้ว เห็นแล้วนี่

มันต้องชัดอย่างนั้นจึงชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อรู้จริง เห็นจริง ต้องรู้ภายในตัวเองจริงๆ ไม่อย่างนั้นไม่เรียกว่า สนฺทิฎฐิโก เห็นเอง เมื่อได้ค้ำเขี่ยชุดคันเต็มสติปัญญา ผลจะปรากฏขึ้นมาอย่างเต็มภูมิ เต็มภูมิของสติปัญญาหนีไม่พ้น นี่แหละการพิสูจน์เรื่องการเกิดการตายของจิต

จิตเป็นสิ่งลึกลับมากเพราะกิเลสพาให้ลึกลับ กิเลสมันเอาจิตเข้าไปหมกไปซ่อนไว้ในสถานที่ที่เราไม่อาจเอื้อมรู้ได้ เห็นได้ ถูกกิเลสตัวจอมปลอมปิดบังไว้หมด ตัวมันออกหน้าออกตา หลอกไว้ตลอดเวลาจึงไม่เห็นโทษของตน ไม่เห็นโทษของกิเลสที่พาให้เกิดให้ตาย

เมื่อใช้สติปัญญาพิจารณาลงไปตั้งที่กล่าวมาแล้วนี้ กิเลสประเภทต่างๆ ที่เคยหุ้มห่อจิตใจ หลอกหลวงจิตใจ ปิดบังจิตใจนั้นจะขยายตัวออกไป เปิดตัวออกไปๆ จนกระทั่งไม่มีเหลือ เมื่อกิเลสหมดสิ้นไปจากใจไม่มีเหลือเพราะสติปัญญารู้เท่าทัน และตัดขาดกระเด็นออกจากความสืบทอดกันระหว่างชั้นกับจิต รูป เสียง กลิ่น รส ทั้งหลายไม่ต้องพูด เพราะมันห่างไกลมากไป เอาในระหว่างชั้นกับจิต รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น ทราบตามอาการของมันซึ่งเป็นความจริงแต่ละอย่างๆ และทราบภายในจิตคือตัววิชา ตัดสะพานทางเดินของมันหมดแล้ว ก็เหลือแต่จิตกับวิชาที่พัวพันกันอยู่อย่างลึกลับ แต่จะพินมหาสติ มหาปัญญาอัตโนมัติไปไม่ได้

นี่กำลังของสติ กำลังของปัญญา เมื่อฝึกให้เป็นยอมเป็นได้อย่างนี้ รู้ได้อย่างนี้ เห็นได้อย่างนี้ และสามารถทำลายจิตวิชาออกเหมือนระเบิดทำลายทีเดียว วิชา แผลกแตกกระจายไปหมดไม่มีเหลือ ที่นี้ทำไมจะไม่รู้ ที่เคยเกิดมาก็กับที่กำลับ ไม่ต้องไปนับก็ได้ ความจริงบอกอยู่ในจิตที่บริสุทธิ์ดวงนี้อย่างประจักษ์ และเริ่มรู้มาตั้งแต่จิตที่มีเชื้อสืบทอดเกี่ยวเนื่องกันมาเล็กน้อยโดยลำดับมา ค่อยรู้เข้ามา เพราะตัดเข้ามาเรื่อยๆ ด้วยปัญญา รู้เข้ามาๆ สิ้นเข้ามาๆ จนกระทั่งขาดสะบั้นไปหมด ไม่มีอะไรสืบทอดกันระหว่างจิตกับกิเลสอาสวะต่างๆ ที่จะพาให้เกิดภพเกิดชาติ เพราะขาดออกไปจากจิตหมดแล้ว ไม่มีสิ่งใดเหลือ เป็นจิตที่ยืนยันปฏิญาณตนได้อย่างอาจหาญไม่สะทกสะท้าน

ใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ต้องหาสักซีพยานมาจากไหนอีก สักซีพยานพอตัวอยู่กับความบริสุทธิ์ที่
รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่จำเพาะตนหมดแล้ว

โทษเราก็เคยเห็นมาประจักษ์ใจ พันโทษก็เห็นประจักษ์ใจแล้วที่นี้ ความเป็นนัก
โทษก็เพราะถูกคุมขังของกิเลส ความพ้นโทษก็เพราะกิเลสบรรลัยไปจากใจแล้ว เพราะ
อำนาจแห่งสติปัญญา ศรัทธา ความเพียร เรื่องความเกิด-ตายแต่ก่อนเป็นมาจากไหน
จะไปสงสัยที่ไหนว่าไม่เป็นมาจากกิเลสประเภทต่าง ๆ จนถึง อวิชชาปัจจุยา สงฺขาร
สิ่งเหล่านี้ก็ได้บรรลัยลงไปหมดแล้ว ที่นี้จิตจะไปเกิดที่ไหนอีกไหม จิตดวงนี้ก็รู้ชัด ๆ ว่า
ไม่เกิดที่ไหนอีกแล้ว เพราะเป็นอฐานะแห่งการเกิดอีกต่อไป

นั่นแลจึงเรียกว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเห็นความจริงแห่งธรรมทั้งหลาย รู้ที่ใจ อย่าไปคาด
ไปคิดกาลโน้น สถานที่นี้ให้เสียเวลา และถูกกิเลสมันหลอกไปโน้นหลอกไปนี่อยู่ไม่หยุด
ดูจุดที่กิเลสช่องสุ่มกันอยู่ที่หัวใจนี้ชาติปี ทุกฺขา ชราปี ทุกฺขา เป็นเรื่องของกิเลสทั้ง
นั้น ออกไปจากดวงใจเป็นเชื้ออันสำคัญให้เกิดภพนั้นภพนี้ คือ อวิชชาปัจจุยา นี้เอง
เมื่อถูกทำลายขาดสะบั้นลงไปหมดแล้ว นั่นแลคือความบริสุทธิ์พุทธโธแท้ ไม่มีแล้วขึ้นชื่อ
ว่าสมมุติซึ่งเป็นคู่เคียงกับกิเลสประเภทต่าง ๆ ภายในใจ ยืนยันได้ภายในตัวเองว่า นตฺติ
ทานิ ปฺนพฺภโว ความเกิดไม่มีอีกแล้ว จะมีได้อย่างไร เพราะเชื่อให้เกิดมันดับไปหมด
แล้ว

ผู้ที่รู้ว่าสิ่งทั้งหลายนั้นดับไปหมดแล้ว อันนั้นดับไหมที่นี้ และนั่นสูญไหมที่นี้
เรียนให้ถึงชฺ เรียนให้ถึงจิตชฺ ลึกลับที่สุดก็คือจิต เพราะกิเลสพาให้ลึกลับ ที่นี้ที่สุดจน
ประจักษ์ใจก็คือจิต เพราะธรรมพาให้ตื่น สติปัญญาพาให้ตื่น นี้แหละหลักรับรองมรรค
ผลนิพพาน รับรองความพ้นทุกข์ และรับรองเรื่องความเกิดความตาย เกิด-ตายมา
อย่างไรต่ออย่างไร ตายเกิดหรือตายสูญรับรองกันที่ตรงนี้ ยืนยันกันที่ตรงนี้ หายสงสัย
ที่ตรงนี้ ใครจะสงสัยอย่างไรไม่สนใจ ใครจะว่าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนั้นก็ร้อยก็พันเรื่อง
ก็ว่าไป ตามความคิดความเห็นของนานาจิตตัง ถ้าอยากฟังก็ฟังไป ไม่อยากฟังก็อยู่ตาม
ความไม่หิวโหย ขอให้รู้ความจริงประจักษ์ใจเสียเท่านั้น อันเรื่องความหิวโหย ความโยก
คลอนต่าง ๆ มันหมดไปเอง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เคลือบแฝง เป็นความหลอกหลวง
เมื่อถึงความจริงเต็มส่วนแล้วจะหลงไปไหน สามโลกธาตุมาหลอกก็ไม่หลง

เอาให้จริงให้จึงนักปฏิบัติ อยู่ที่ไหนให้ถือความเพียรเป็นสำคัญ ให้ถือว่ากิเลส
เป็นข้าศึกต่อเราอยู่เสมอ ผู้นั้นแหละจะพ้นจากแหล่งแห่งทุกข์นี้ได้โดยไม่สงสัย สติ
ปัญญามีหุงต้มแกงกินไม่ได้ นำมาฆ่ากิเลสแก้กิเลสเท่านั้น หน้าที่ของสติปัญญานะ เอา
ให้จริงจัง อย่าลดละความพากเพียร คำว่ากิเลสเป็นภัย ธรรมะเป็นคุณแก่สัตว์โลก นั้น

คือศาสตราจารย์เอกเป็นผู้สอนไว้ มิใช่คนหูหนวกตาฝ้าผาดเป็นผู้สอนไว้พอจะไม่สะตูดใจ
คิดกัน

ผมมีความหวังใญ่หมู่เพื่อนเห็นอย่างยิ่ง ไม่สบายก็ต้องลงมา เพราะการเทศนา
ว่าการเมื่อคืนที่ผ่านมานั้น มันมีหลายอย่าง อุปสรรคยุ่งไปหมด หาความสงบสงัดไม่ได้
เทศน์ไม่สนิทใจจึงต้องหยุด เสียงกระรอกกระแตก็โก๊ก ๆ ก๊าก ๆ กัดอะไรอยู่บนศาลานี้
เสียงนั้นเสียงนี้คึก ๆ คัก ๆ กระทบกระเทือนตลอดเวลา เทศน์ไม่สนิทใจ วันนี้เห็นว่า
อากาศก็เปิดเผยดี เรื่องราวอะไร ๆ ก็ไม่มี จึงประชุมและให้การอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน
ซ้ำอีก เทศน์ด้วยเจตนาเพื่อความเป็นคติและเป็นสิริมงคลแก่ท่านผู้ฟังทั้งหลายเป็น
อย่างยิ่ง เพื่อให้มีความจริงจั่งต่อความพากเพียรของตน ซึ่งเป็นงานแท้ของพระ จงเอา
ให้จริงจั่ง ขอให้งานนี้สำเร็จเถิด ไม่มีใครมาเสกสรรปั้นยอว่าวิเศษวิโสก็รู้อยู่กับตัวเอง
อิมพออยู่กับตัวเอง สมกับการปฏิบัติเพื่อถึงเมืองพอ ไม่หวังพึ่งอะไรดังที่เคยเป็นมา
นอกจากความบริสุทธิ์อันเป็นความสมบูรณ์พอตัวแล้วเท่านั้น

เท่านี้พอ